

Алтернативата биологично земеделие - традиция със съвременно звучене

Емилия Христова, Димитрия Илиева

Alternative organic farming - with tradition contemporary sound: The strategy of the European Union (EU) for sustainable agriculture focuses on environmentally friendly farming. Organic farming fully complies with the concept of sustainable development. Organic production and labeling in Bulgaria are governed by regulations. As a philosophy and practice of organic farming in harmony with nature. Helping farmers of organic products is done under measure 214 "Agri-environmental payments" Rular Development Programme (RDP).

Keywords: sustainable agriculture, quality, organic farming, harmony with nature, RDP

ВЪВЕДЕНИЕ

Пазарът на биологичните продукти е един от най-бързо развиващите се пазари. В световен мащаб годишно нараства с 10 до 15 процента. Най-големи потребители на биопродукти са Северна Америка и Европа. Биологичното производство системно и убедително завоюва своя територия, вследствие на повишаващият се потребителски интерес. Увеличава се търсенето на здравословна, питателна и незамърсена с изкуствени торове и химикали храна. Мотивацията е загриженост за човешкото здраве и здравето на екосистемите.

Стратегията на Европейския съюз за устойчиво развитие на селските райони е насочена към насърчаване на щадящо природата земеделие, включително и когато е уместно прилагане на екстензивни методи на производство.

Биологичното производство и етикетирането на биологичните продукти са определени с Регламент на Съвета № 834/2007 г. В Регламента са посочени методите на работа в биологичното растениевъдство и животновъдство, правилата за преработка на храните и фуражите, както и използването на надписа „биологичен“ върху пакетиранияте продукти.

В България, поради непознаване на материята, а понякога и манипулативно (с рекламна цел) се срещат надписи „натурално“, „еко“ и други, т.е. биологично.

Целта на настоящия доклад е да се изясни по възможно най-достъпен начин какво е биологичен продукт, как се произвежда, какви са гаранциите за купувача и разликата между продукта, получен в личното стопанство и биологично получения продукт.

ИЗЛОЖЕНИЕ

България е приела определението на Европейския съюз за биологично земеделие, според което биологичното земеделие е „цялостна система за управление на производството, която насърчава и укрепва устойчивостта на агросистемата, включително и биоразнообразието, биологичните цикли и почвената биологична дейност. Тя поставя акцент върху използването на практики за управление вместо входящи вложения извън стопанството, като взема под внимание факта, че регионалните условия изискват местно адаптирани системи. Това се изпълнява чрез използване, където е възможно, на агрономични, биологични и физикомеханични методи, като противоречие на използването на синтетични материали, за изпълнение на определена функция в рамките на системата.“

Биологичното земеделие отговаря изцяло на концепцията за устойчиво развитие на земеделието.

В агрономически аспект биологичното земеделие като система за поддържане на устойчива продуктивност за дълъг период от време се ръководи от следните основни принципи: изключено е прилагането на синтетични минерални торове, пестициди, растежни регулатори и стимулатори; абсолютна забрана за използване на ге-

нетично модифицирани организми; разумно използване на наличните ресурси - естествено торене и правилно сеитбообращение.

В екологичен аспект - използването на биологични фактори за съхраняване на почвеното плодородие, подобряване качеството на водите и стабилизиране на екосистемите. Биологичното земеделие се характеризира с отговорно използване на енергията и природните ресурси, поддържане на биологичното разнообразие и на местния екологичен баланс.

В икономически аспект - откриване на нова пазарна ниша за земеделската продукция с по-висока добавена стойност, което води до стабилизиране доходите на земеделските стопани, повишава заетостта и намалява безработицата.

Основните правила за биологично производство са: използване на семена, разсад, посадъчен материал, произведени единствено само по биологичен път; торене – само с органични торове; подходящи механични обработки на почвата; балансирано сеитбообращение; избор на растителни и животински видове, устойчиви на заболяванията и адаптирани към местните условия; естествено стимулиране на растежа.

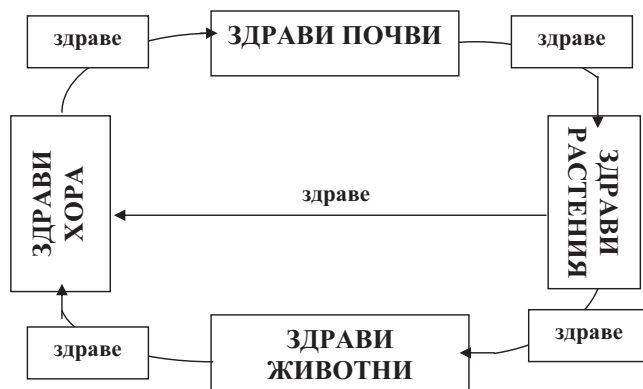
Целта на торенето с органични торове е увеличаване на хумуса в почвата, при което се стимулира микробиологичната ѝ активност и повишава плодородието.

Здравето на почвата е в основата на здравето на агро и еко системите. В доклада тази обвързаност е представена като схема на зависимостите (фиг.1).

Действията на човека, насочени към подобряване на естественото плодородие влият върху здравословното състояние на почвата.

Здравите растения осигуряват пълноценно витаминозно хранене на животните, а те от своя страна здравословно хранене на човека.

Резултатът от съблюдаване на тази схема е запазване и повишаване на почвеното плодородие за нас и за идните поколения.

Фиг.1. Кръг на здравите зависимости

За растителна защита при биологичното земеделие трябва да се ползват препарати на растителна основа, за които има точни данни за произход, предназначение, дозировка и начин на приложение. Промислено формулирани инсектициди и фунгициди на нашия пазар са марките: Pyrethrum - екстракт от сухите цветове на вид хризантема; Rotenone - получава се от корените на Deris от Източна Азия; Quassia - използва се против листни въшки; Neem - получава се от семената, плодовете и листата на дървото Azadirachita indica, растящо в Индия; Rebell orange; Novodor; Delfin; Pandora и др. [3]

При необходимост от малки количества по преценка на земеделския производител могат да се използват бордолезов разтвор или разтвори, получени по рецеп-

ти, ползващи други растителни видове, както и няколкократно ръчно почистване (например при колорадския бръмбар).

Биологичната храна е продукт на биологичното земеделие. Производството на биологични продукти се извършва съгласно изискванията на специфични стандарти и е обект на сертифициращи органи.

Биологични продукти, които не са храни се получават чрез преработка на биологично отглеждани суровини, като при производството им не трябва да се използват изкуствени подобрители (оцветители, консерванти и други химически елементи). Типични биологични нехранителни продукти, произвеждани в България са етеричните масла, козметични продукти, розово масло.

Еквивалент на понятието „биологичен продукт“ в Англосаксонския свят е „органичен продукт“. Екологичен продукт е понятието, което се използва в някои страни на ЕС. Коректното използване на термина в България е биологичен продукт.

Стратегическата цел за развитие на биологично земеделие е определена в Националния план за развитие на биологичното земеделие в България (НПРБЗБ). Два нормативни документи - Наредба № 22 от 04.07.2001 г. за биологично производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход и Наредба № 35 от 30.08.2001 г. за биологично отглеждане на животни и биологично производство на биологични продукти, очертават законодателната рамка за развитие на биологичното земеделие в България. Наредбите изцяло възпроизвеждат принципите, залегнали в европейските нормативни документи и имат за цел да хармонизират националното ни законодателство с европейското.

Производителите, търговците, вносителите и износителите на биологични продукти се наричат „оператори“. Сертифицирането на операторите се извършва от акредитирани юридически лица, получили разрешение от министъра на МЗХ. Те са заведени в публичен регистър, който също се намира в интернет сайта на МЗХ.

На пакетирани биологични продукти задължително се поставя Европейското лого за биоизделие. Могат да присъстват и националните и частни знаци за биологично производство.

Контролът върху използването на означенията в магазинната мрежа се осъществява от Агенцията по безопасност на храните. Съгласно чл. 25, ал. 3 от Закона за прилагане на общите организации на пазарите на земеделски продукти на ЕС поставяне на означенията: „биологичен“; „екологичен“; „органичен“; „био“; „еко“ са забранени. Санкциите са в размер от 1000 до 5000 лева.

След всичко изложено по-горе по отношение на производството на биологични продукти, сертифициране и контрол може определено да се очертае разделителна линия между биологично произведените продукти и „другите“.

В света прогресивно нарастват площите с биологично земеделие. Те са 37,2 млн. ха., засадени в 162 страни (0,9 % - средна за света). В класацията по континенти начело са Австралия и Нова Зеландия, където се намират около 1/3 от сертифицираните площи. В Европа те са 5,6 млн. ха. Къде е България? По данни от проведеното през 2010 г. преброяване на земеделските стопанства субсидираните площи у нас са 3,5 млн. ха. Площите на земеделските култури, отглеждани по биологичен начин са 26 622 ха [1] и съответстват на 0,76 % от субсидираните площи, т.е. реалната оценка за страната ни е под средната за света. Оптимистичната оценка - правим първите успешни стъпки и тенденцията е към бърз напредък. Основание за това твърдение е сравнителният анализ на данните от таблица 1. Като цяло се наблюдава увеличение на площите в системата на контрол, спрямо предходните години. От растениевъдството най-предпочитани за производителите са зърнено-житните, техническите култури и трайните насаждения. Площите засети със зърнено-житни култури са се увеличили около 2,4 пъти през 2011 г., спрямо 2009 г. Площите с технически култури са се увеличили през 2011 г., спрямо тези през 2009 г. с около 2,8 пъти, а при трайните насаждения през 2011 г., спрямо тези през 2009 г. площите са се увеличили с около 2,4 пъти. Особено голям е интересът към групата на орехоплодните видове - орехи, лешници, бадеми и кестени. Увеличават се

площите с насаждения от ябълки, сливи и кайсии. Всичко отглежданите площи са нараснали с над 2 пъти през 2011 г., спрямо тези през 2009 г.

Таблица 1.

Площи на земеделски култури, отглеждани по биологичен начин.

Вид култури	ОБЩО ПЛОЩИ (в преход и преминали прехода), ха		
	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Зърнено – житни, включително ориз	2 758	5 339	6 521
Технически култури – общо	2 102	4 913	5 845
Пресни зеленчуци, пъпеши ягоди, култивирани гъби	243	428	670
Трайни насаждения	2 688	5 795	6 443
Постоянни ливади и пасища	2 317	3 611	4 491
Фуражни култури от обработваеми земи (култури на зелено)	343	3 786	996
Угари	1 762	1 716	1 513
ВСИЧКО ПЛОЩИ	12 322	25 648	26 622
Диворастящи култури	401 426	546 195	543 655

Източник: МЗХ, въз основа на данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

Сертифицираните екологични площи, от които се събират диворастящи плодове - билки и гъби през 2011 г. са нараснали с 144 000 ха, спрямо тези през 2009 г.

Броят на биологичните оператори се увеличава. Резултатите са представени в таблица 3.

Таблица 3

Брой регистрирани оператори на биологична продукция по години

	БИОЛОГИЧНИ ОПЕРАТОРИ, брой				
	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Биологични оператори	339	311	479	820	1 054

Източник: МЗХ, въз основа на данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

Фактор, допринасящ за засилване на интереса към биологичното производство е подпомагането по мярка 214 „Агроекологични плащания“ от ПРСР 2007-2013 г., подмярка „Биологично земеделие“ с направления: „Биологично растениевъдство“ и „Биологично пчеларство“. По тази мярка кандидатстват биологичните производители в преход и тези, преминали периода на преход.

Биологичните оператори се подпомагат и по мярка 121 „Модернизация на земеделските стопанства“, при която има гарантиран бюджет в размер на 5 % от общия бюджет за мярката. Той е предназначен за инвестиции в специални съоръжения и механизация, сгради, друга недвижима собственост, включително трайни насаждения и съответното оборудване, които са необходими за преминаване на стопанството към биологично производство на земеделски продукти и храни.

Към пазарните мерки се отнасят промоционалните програми (финансирани със средства от европейския и националния бюджет), целящи популяризиране в ЕС и трети страни на традиционни български продукти и храни. Те обхващат: мляко и млечни продукти; пресни и преработени зеленчуци; биологичен мед; вина.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От така представените данни става ясно, че има перспективи за развитие на биологичното земеделие в страната. Явно, че земеделските производители са усетили тенденцията за развитието на биологичното производство и част от тях бързо се преориентират в тази посока. Биологичните продукти са с по-висока добавена стойност, т.е. по добри печалби.

Знанието за правилата и принципите, по които се провежда и контролира биологичното производство на храни е от решаващо значение за определяне на потребителското поведение на клиента.

Производството на биологични продукти е скъпо начинание, за което бъдещият оператор трябва да има ясна визия, какво иска да прави, да изгради схема за финансиране на проекта, да натрупа специални знания за конкретното производство.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1]. Аграрни доклади за 2010 и 2011 г.
- [2]. Иванова Д., Василева Е. и други (2013). Биологични продукти в България. УНСС.
- [3]. Наредба № 22 от 04.07.2001 г. за биологично производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход.
- [4]. Наредба № 35 от 30.08.2001 г. за биологично отглеждане на животни и биологично производство на биологични продукти
- [5]. Национална програма за развитие на биологичното земеделие в България.
- [6]. Николова М. (2013). Биологично земеделие - състояние и потенциал за развитие. Свищов
- [7]. Програма за развитие на селските райони 2007-2013 г.
- [8]. Регламент на Съвета № 834/2007 г.
- [9]. Чернев П. (2012). Как да стана биопроизводител.

За контакти:

Емилия Христова, кат. „Регионално развитие“, АУ - Пловдив, тел.: 0888211594,
e-mail: emilija_hristova@abv.bg
д-р Димитрия Илиева, кат. “Земеделска техника”, РУ “А. Кънчев”, тел.: 082-888
542, e-mail: dilieva_7@abv.bg

Докладът е рецензиран.